

І. Ю. Хомишин

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного та інформаційного права

Навчально-наукового інституту права,

психології та інноваційної освіти

Національного університету “Львівська політехніка”, khomyshyni@gmail.com

0000-0002-6180-3478

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

© Хомишин І. Ю., 2019

Проаналізовано норми Закону України “Про фахову передвищу освіту”, наголошено на практично-орієнтованому характері цього освітнього рівня. Визначено правові засади функціонування фахової передвищої освіти. Здійснено аналіз дуальної форми освіти як найефективнішої форми здобуття освіти за освітнім рівнем – молодший бакалавр. Окреслено компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері фахової передвищої освіти щодо сприяння працевлаштуванню осіб, які здобули фахову передвищу освіту, та аналізу потреб ринку праці.

Ключові слова: фахова передвища освіта; дуальна форма навчання; ринок праці; фаховий коледж; освітній кластер.

І. Ю. Хомишин

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ПРЕДВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Проанализированы нормы Закона Украины “О профессиональном предвысшем образовании”, отмечен практически-ориентированный характер этого образовательного уровня. Определены правовые основы функционирования профессионального предвысшего образования. Осуществлен анализ дуальной формы образования как наиболее эффективной формы образования по образовательному уровню – младший бакалавр. Определено компетенцию государственных органов и органов местного самоуправления в сфере профессионального предвысшего образования по содействию трудоустройству лиц, получивших профессиональное предвысшее образование, и анализа потребностей рынка труда.

Ключевые слова: профессиональное предвысшее образование; дуальная форма обучения; рынок труда; профессиональный колледж; образовательный кластер.

I. Y. Khomyshyn

Associate Professor of the Department of Administrative

and Information law Educational

Institute of Law and Psychology

Sc. D.

LEGAL REGULATION OF PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The article analyzes the norms of the law of Ukraine “On Professional pre-higher Education”. It emphasized the practically oriented nature of this educational level. Legal bases of functioning of professional pre-higher education are defined. The article also examines the dual form of education as the most effective form of education. The competence of state and local self-government bodies in the field of professional pre-higher education concerning employment and the labor market is outlined.

Key words: professional pre-higher education; dual education; labor market; professional college; educational cluster.

Постановка проблеми. Масовість вищої освіти спричинила брак молодих кваліфікованих фахівців середньої ланки на ринку праці. Нова візія фахової передвищої освіти має на меті вивести її на новий якісний рівень, змінити ставлення людей до цього рівня освіти, забезпечити ринок праці відповідними фахівцями. Закон України “Про освіту”, визначивши фахову передвищу освіту самостійним складником системи освіти, порядок, умови, форми та особливості здобуття якої визначаються спеціальним законом, підтвердив потребу в прийнятті такого закону. В ухваленому 6 червня 2019 року Законі України “Про фахову передвищу освіту” закладено ідеї та концепції, які сприяють здобуттю сучасної та якісної освіти, розвиткові закладів та формуванню нової ланки освітньої системи. І сьогодні від успішної реалізації задекларованих положень Закону залежить, чи стане молодший бакалавр конкурентоспроможним та затребуваним на ринку праці.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми якісної освіти, підготовки кадрів для потреб ринку праці, відповідності компетентностей, яких набули здобувачі освіти, сучасним вимогам роботодавців стають предметом дослідження науковців різних галузей. Будучи рушійною силою розвитку суспільства, освіта стає визначальним фактором у формуванні добробуту країни. Фахова передвища освіта як новий складник освіти стала предметом досліджень вчених-педагогів, а саме: А. Каленського, В. Радкевич, Т. Стойчик, Л. Моторної. Підготовка кваліфікованих кадрів для підприємств промислового регіону – предмет досліджень вчених-економістів: В. Савченка, Л. Ільїч, В. Супруна. Адміністративно-правові засади організації та функціонування коледжів розглянуто у працях Т. Губанової. Державну політику у сфері освіти загалом і в сфері фахової передвищої освіти зокрема досліджували М. Легенький, У. Парпан та ін.

Метою статті є аналіз змісту фахової передвищої освіти та стану її правового регулювання

Виклад основного матеріалу. Закон України “Про фахову передвищу освіту” встановив ключові засади державної політики у сфері фахової передвищої освіти, яка покликана модернізувати підготовку фахівців до сучасних ринків праці. Документ ґрунтується на нових принципах та підходах до функціонування системи фахової передвищої освіти.

Положення Закону “Про фахову передвищу освіту” дають підстави виокремити принцип гнучкості фахової передвищої освіти. Передусім про це свідчить можливість здобуття фахової передвищої освіти на основі повної або базової середньої освіти. Здобуття фахової передвищої освіти на основі базової середньої освіти передбачає одночасне здобуття повної загальної середньої освіти. Законодавець передбачив можливість для студентів формувати індивідуальні освітні траєкторії, вільно вибирати форму навчання. Також допускається здобуття освіти одночасно за декількома освітньо-професійними програмами у закладі фахової передвищої освіти, а також у декількох закладах фахової передвищої (вищої) освіти за різними формами здобуття освіти, за умови отримання тільки однієї фахової передвищої освіти за кошти державного або місцевого бюджету. Гнучкість освіти для дорослих забезпечується можливістю здобувати фахову передвищу освіту без обмежень за віком і за раніше здобутою освітою для вступників на бюджет. Тобто люди дорослого віку зможуть змінити професію за бюджетні кошти. Окрім того, для них буде передбачена можливість вступати не за результатами ЗНО, а за фаховими випробуваннями у самому закладі. Законодавець закріпив право на безоплатну вищу освіту не лише для громадян України, але й для іноземців та осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також осіб, які визнані біженцями в Україні, осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, та осіб, яким надано статус закордонного українця і які перебувають в Україні на законних підставах [1]. Фахова передвища освіта практично орієнтована і спрямована на гнучке набуття компетентностей здобувачів освіти.

Дуальна форма освіти, яка передбачена Законом як одна із форм здобуття фахової передвищої освіти, має стати реальним майданчиком для взаємодії освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в межах організаційно відмінних форм навчання. Дуальна освіта дотепер вважалась прерогативою у підготовці робітників, вважалась найефективнішою

формою здобуття професійної освіти. Сьогодні ж дуальна форма здобуття освіти стає актуальною під час підготовки молодшого бакалавра, бакалавра, дає можливість не лише якісніше підготувати випускника закладу освіти, але й вплинути на проблему працевлаштування в нашій країні. Роботодавець, залучаючи до практичної роботи студентів, відбирає найкращі кадри і може їм запропонувати робоче місце, натомість випускник здобуває практичний досвід роботи і можливість працевлаштування. Отже, дуальна освіта – це не лише важливий механізм наближення освіти до потреб ринку праці, але й ефективна форма підбору кадрів.

Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р, своєю метою поставила вироблення засад державної політики щодо поліпшення якості професійної підготовки фахівців на основі дуальної форми здобуття освіти. Документ визначає, що дуальна форма здобуття освіти прийнятна й ефективна для здобувача і професійної (професійно-технічної), і фахової передвищої та вищої освіти [2].

Реалізація Концепції передбачена за трьома етапами. На першому етапі повинна бути розроблена нормативно-правова база для запровадження дуальної форми здобуття освіти. Для реалізації цього етапу в плані заходів, затверджених Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 р., передбачено затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти та типових договорів про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти, вищої освіти [3].

Сьогодні МОН пропонує для громадського обговорення проєкт положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти, в якому визначено порядок здобуття вищої або фахової передвищої освіти за дуальною формою здобуття освіти. Положення визначає осіб, відповідальних за організацію навчання за дуальною формою навчання. Це координатор дуального навчання від закладу освіти та координатор дуального навчання від суб'єкта господарювання. Визначено також осіб, які контролюють виконання індивідуального навчального плану дуального навчання і програми практичного навчання, – куратор дуального навчання та наставник дуального навчання [4].

На першому етапі реалізації Концепції також передбачено розроблення та апробацію освітніх програм і навчальних планів у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти за дуальною формою здобуття освіти [3].

Другий етап, який припадає на 2019 і 2020 роки, повинен започаткувати реалізацію пілотних проєктів моделей дуальної форми здобуття освіти, проведення оцінки ефективності.

Нині спостерігається актуалізація дуальної форми навчання не лише в закладах професійної (професійно-технічної освіти), заклади вищої освіти також пропонують навчання за цією формою. Наприклад, Національний університет харчових технологій організовує навчання студентів в університеті на денній формі за спеціально розробленим графіком індивідуальних занять із його офіційним працевлаштуванням за фахом на підприємстві або в організації та обов'язковим навчанням (стажуванням) на робочому місці. Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті забезпечує не лише теоретичну підготовку випускників, але й організовує набуття практичних вмінь та навичок, запроваджуючи дуальну форму навчання. Для реалізації ефективної організації навчання за такою формою навчання заклад освіти налагодив співпрацю з провідними підприємствами регіону. Студенти Харківського комп'ютерно-технологічного коледжу Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” отримують можливість поєднувати роботу і навчання у межах дуального навчання. Коледж тісно співпрацює із відомими компаніями: Nix Solutions, Sigma Software, Gameloft, Microsoft.

Позитивним є досвід упровадження елементів дуальної освіти для магістрів в Університеті Державної фіскальної служби України. Налагодження співробітництва між Університетом ДФС України, Державною податковою службою України, Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) ГмБХ та Київською школою економіки сприятиме реформі публічних фінансів в Україні та підвищенню ефективності функціонування державної служби.

Отже, реалізація проєктів дуальної форми освіти стає непоодиноким явищем у закладах освіти України, а згодом стане невід'ємною формою здобуття якісної освіти у національних закладах освіти.

Реалізація Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти на третьому етапі (2020–2023 роки) передбачає функціонування кластерів дуальної освіти на базі конкурентоспроможних закладів освіти та зацікавлених роботодавців – підприємств, установ, організацій, зокрема тих, що належать до сфери управління органів державної влади.

Питання освітнього кластера вже є не новим для науковців. Досліджуючи інтеграцію ринку праці й освітніх послуг, вчені-економісти звертали значну увагу на це питання, наголошуючи, що підвищення конкурентоспроможності робочої сили регіону можливе лише у разі об'єднання зусиль всіх суб'єктів регіонального ринку праці та суб'єктів регіонального ринку освітніх послуг [5]. Зазначимо, що у 2015 р. Черкаський державний бізнес-коледж і Київський національний університет технологій та дизайну підписали угоду про співпрацю, відповідно до якої черкаські студенти, навчаючись за програмою столичного університету, отримують дипломи столичного закладу вищої освіти. У грудні 2015 р. створено кластер легкої промисловості, до складу якого увійшли заклади вищої освіти та столичні підприємства легкої промисловості.

Впровадження дуальної освіти у підготовку здобувача фахової передвищої освіти має на меті, передусім, сприяти працевлаштуванню здобувачів та отриманню тих компетентностей, які відповідатимуть потребам роботодавців.

Щодо потреб ринку праці Закон України “Про фахову вищу освіту”, визначивши компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері фахової передвищої освіти, наділив їх обов'язком аналізувати потреби вітчизняного ринку праці та сприяти працевлаштуванню осіб, які здобули фахову передвищу освіту. Сьогодні виникла потреба в новій системі моніторингу та прогнозування ринку праці, суб'єктами якої повинні стати заклади освіти, роботодавці, державні органи та органи місцевого самоврядування. Оцінювання потреб у робочій силі та прогнозування стану ринку праці на майбутнє – це складний процес, під час реалізації якого виконується оброблення великого обсягу інформації. Ефективні моніторинг та прогнозування ринку праці молоді повинні охоплювати всі можливі наявні джерела інформації, якими в роботі з роботодавцями є: анкетування, телефонне опитування роботодавців, робота із фокус-групами тощо [6]. Результат такої роботи – визначення напрямів профорієнтації незайнятого населення і молоді; обсягів професій і спеціальностей для навчання; вимог до якості освіти та практичних знань молодих фахівців.

Закон передбачає функціонування фахової передвищої освіти як самостійного складника системи освіти, основу якого становитимуть фахові коледжі, в які буде трансформована переважна більшість нинішніх коледжів та технікумів. Заклади фахової передвищої освіти можуть діяти як державний, комунальний чи приватний. Фахові коледжі можуть бути самостійними або входити до структури закладів вищої освіти. В окремих випадках готувати фахових молодших бакалаврів зможуть заклади професійної (професійно-технічної) освіти за умови отримання відповідної ліцензії та дотримання стандартів фахової передвищої освіти, загальних умов щодо набору, підготовки й атестації випускників [1].

Ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти видає центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності визначають вимоги щодо забезпечення започаткування та провадження освітньої діяльності у сфері фахової передвищої освіти. Ці вимоги об'єднані в усталені групи, а саме: кадрові, технологічні та організаційні вимоги. Щодо ліцензій на підготовку здобувачів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста Міністерство освіти і науки України інформувало керівників закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти, що ліцензії на підготовку здобувачів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, які діють на день набрання чинності Законом України “Про фахову передвищу освіту”, дають право на оформлення ліцензій на підготовку здобувачів фахової передвищої освіти за освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра зі збереженням ліцензованого обсягу без проходження ліцензування [7].

Висновки. Довгоочікуваний Закон України “Про фахову передвищу освіту” унормував підготовку фахових молодших бакалаврів в Україні. Найважливішою особливістю цього освітнього рівня повинна стати незаперечна орієнтація на практичну діяльність в умовах сучасних виробництв

і сфери послуг, на потреби ринку праці. Закладені в Законі нові ідеї та концепції сприятимуть формуванню нової ланки освітньої системи. Сьогодні важливі реалізація всіх задекларованих у цьому документі норм і приведення чинного законодавства у відповідність до нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06 червня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2745-19> 2. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80> 3. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 р. № 214-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-koncepciyi-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti?fbclid=IwAR3djB1TgA3hYBt5q4gMQYWuM_Qda8F7aPW0zpY3FMRQKdlwSMq9mDZ4zH8 4. Проект положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-ta-tipovij-dogovir-pro-zdobuttya-vishoyi-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-za-dualnoyu-formoyu> 5. Сибіртцев В. В. Освітній кластер як інституціональна основа розвитку регіонального ринку праці. *Економіка і організація управління* №3(23). С. 282–292. URL: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/view/2897>. Дата звернення: 29 жовтня 2019. 6. Батюк А. А. Розвиток механізму державного регулювання ринку праці молоді в Україні. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. / редкол.: О. Ю. Амосов (голов. ред.) [та ін.]. Харків: Вид-во ХарРі НАДУ “Магістр”, 2018 . Вип. 1 (60). С. 89–98. 7. Щодо оформлення ліцензій у сфері фахової передвищої освіти: Лист Міністерства освіти і науки України 1/11-7337 від 08 серпня 2019 р. URL: http://www.zpto.ues.by/images/files/documents/mon/2019/1_11-7337.pdf.

REFERENCES

1. *Pro fakhovu peredvyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 06 chervnia 2019 r.* [On Professional Higher Education]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2745-19> 2. *Pro skhvalennia Kontseptsii pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity* [On approval of the Concept of training specialists in the dual form of education]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19 veresnia 2018r. No. 660-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80> 3. *Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z realizatsii Kontseptsii pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03 kvitnia 2019 r.* [On approval of the plan of measures for the implementation of the Concept of training of specialists in the dual form of education Education of the Cabinet of Ministers of Ukraine From April 03, 2019. No. 214-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80> 4. *Proiekt polozhennia pro dualnu formu zdobuttia vyshchoi ta fakhovoi peredvyshchoi osvity* [Proyekt polozhennya pro dual'nu formu zdobuttya vyshchoyi ta fakhovoyi peredvyshchoyi osvity]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-ta-tipovij-dogovir-pro-zdobuttya-vishoyi-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-za-dualnoyu-formoyu> 5. Sybirtsev V. V. *Osvitnii klaster yak instytutsionalna osnova rozvytku rehionalnoho rynku pratsi* [Osvitniy klaster yak instytutsionalna osnova rozvytku rehionalnoho rynku pratsi]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia* No.3(23), s. 282–292. URL: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/view/2897>. 6. Batiuk A. A. *Rozvytok mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання rynku pratsi molodi v Ukraini. Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Rozvytok mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання rynku pratsi molodi v Ukraini. Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnia]: zb. nauk. pr. / redkol.: O. Yu. Amosov (holov. red.) [ta in.]. Kharkiv: Vyd-vo KharRi NADU “Mahistr”, 2018 . Vyp. 1 (60). P. 89–98. 7. *Shchodo oformlennia litsenzii u sferi fakhovoi peredvyshchoi osvity* [Shchodo oformlennya litsenzii u sferi fakhovoyi peredvyshchoyi osvity]: Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 1/11-7337 vid 08 serpnia 2019 r. URL: http://www.zpto.ues.by/images/files/documents/mon/2019/1_11-7337.pdf.

Дата надходження: 08.11.2019 р.